

Voorlezing uit het boek Ezechiël

Ezechiël 34:1-6.9-13.17-24

Het woord van JHWH geschiedde aan mij:

Mensenkind, profeteer over de herders van Israël,

profeteer en zeg hen, de herders:

'Zo spreekt mijn heer JHWH:

"O wee herders van Israël, jullie die jezelf weiden.

Moeten de herders niet de schapen weiden?

Jullie eten het vet, kleden je met wol, slachten het vetgemeste dier -

de schapen weiden jullie niet,

de zwakken sterken jullie niet,

de zieken genees je niet,

de gewonden verbind je niet,

die verdwaald zijn doe je niet terugkeren,

die verloren raakten ga je niet zoeken.

Jullie heersen over hen met meedogenloos geweld.

Zij raken verstrooid, zonder herder,

zij worden tot voedsel voor alle wilde dieren in het veld

en raken verstrooid.

Zij dwalen, mijn schapen, over alle bergen

en over elke heuvel die zich verheft

en over heel de aarde zijn zij verstrooid, mijn schapen -

niemand die vraagt, niemand die zoekt."

Daarom, herders, hoor het woord van JHWH.

Zo spreekt mijn heer JHWH:

Zie, ik keer mij tegen de herders.

Ik zal mijn schapen teruggeisen uit hun hand

en hen doen ophouden de schapen te weiden -

zij zullen geen herder meer zijn,

zij die zichzelf weiden.

Ik zal mijn schapen redden uit hun mond -

zij zullen hen niet meer tot voedsel zijn.

Want zo spreekt mijn heer JHWH:

Hier ben ik, ikzelf,

ik zal vragen naar mijn schapen,

ik zal naar ze omzien.

Zoals een herder omziet naar zijn kudde

op de dag dat zijn schapen verdwaald zijn,

zo zal ik omzien naar mijn schapen

en ze redden uit alle plaatsen waarheen zij verstrooid zijn

op een dag van wolken en duisternis.

Ik zal hen leiden uit de volkeren,
ik zal hen verzamelen uit de landen,
ik zal hen doen komen naar hun akker.
Ik zal hen weiden op de bergen van Israël, in de dalen
en in alle woonplaatsen van het land.

Jullie, mijn schapen - zo spreekt mijn heer, JHWH:
'Zie, ik zal recht doen tussen het ene schaap en het andere schaap.
En over de rammen en de bokken:
is het jullie te weinig de goede weide te beweiden
om de rest van jullie weide met jullie voeten te vertrappen,
om het heldere water te drinken
en de rest met jullie voeten troebel te maken?
Mijn schapen moeten eten wat jullie hebben vertrapt
en drinken wat jullie voeten troebel hebben gemaakt.'

Daarom, zo spreekt mijn heer, JHWH, tot hen:

'Hier ben ik, ik zal recht doen tussen het vette schaap en het magere schaap.
Omdat jullie met flank en schouder wegdringen,
met jullie horens alle zieke dieren stoten
totdat je hen naar buiten hebt gedreven,
zal ik mijn schapen bevrijden -
zij zullen jullie niet weer tot buit worden.
Ik zal recht doen tussen het ene schaap en het andere schaap.
Dan zal ik over hen een herder aanstellen,
een die hen weiden zal:
mijn dienstknecht David -
die zal hen weiden,
die zal hun herder zijn.
Ik, JHWH, ik zal hun tot God zijn
en mijn dienstknecht David grootvorst in hun midden.
Ik, JHWH, heb het gesproken en gezegd.

Overweging

1.

In het Johannesevangelie betreft Jezus deze profetie uit Ezechiël op zichzelf. Hij zegt onder andere: 'Ik ben de goede herder', 'Ik ben gekomen, opdat zij leven hebben in overvloed' en 'Ik zet mijn leven in voor de schapen' (Johannes 10:10.16). Het zijn woorden waar je eigenlijk niets op tegen kunt hebben. Toch neemt een deel van de toehoorders geweldig aanstoot aan deze rede. Ze zeggen: 'Hij is bezeten en waanzinnig; waarom luistert gij naar hem?' Anderen antwoorden: 'Dit zijn geen woorden voor een bezetene, een boze geest kan toch de ogen van blinden niet openen?' Vanwaar deze verdeeldheid?

De Joodse toehoorders kenden natuurlijk dit hoofdstuk uit Ezechiël waarin God aankondigt dat hij zelf zijn kudde zal gaan weiden en ze begrepen precies de implicaties van Jezus' uitspraken. De eerste implicatie is dat Jezus zichzelf met de Messias identificeert, want de

profetie in Ezechiël luidt: 'Dan zal ik over hen een herder aanstellen, een die hen weiden zal: mijn dienstknecht David.'

De tweede implicatie is dat voor de andere 'herders', waaronder de farizeeën in het publiek, geldt: 'O wee herders van Israël, jullie die jezelf weiden. En de derde implicatie is dat nu kennelijk het moment gekomen is dat God zelf zal rechtspreken tussen het ene en het andere schaap.

Nu zijn we in abstracto allemaal grote voorstanders van gerechtigheid, maar dan vooral als het gaat om onrecht dat ons is aangedaan. Als je zelf iets op je kerfstok hebt, is zo'n rechtszaak niet iets om naar uit te zien. Een oordeel is aanstootgevend als je voelt dat je eronder valt. Neem de ark van Noach: voor Noach en zijn familie was het een verlossingswonder, voor de overige mensen die hem misschien honderdtwintig jaar zagen bouwen, was het hele project aanstootgevende waanzin.

Jezus noemt zichzelf de goede herder. Volgens een deel van de Joden is hij daarom 'waanzinnig en bezeten'. Ik moest denken aan een andere uitspraak van Jezus die ik altijd merkwaardig heb gevonden: 'En zalig wie aan mij geen aanstoot neemt.' Het lijkt een kleine moeite, geen aanstoot nemen. En dat is al zaligmakend! Toch zie je in de evangeliën keer op keer dat Jezus geen gematigde, maar heftige reacties oproept. Men haat hem of men volgt hem. Niet voor niets zegt hij elders: 'Wie niet voor mij is, is tegen mij.' Waarom was men niet gewoon gematigd positief over hem, zoals veel mensen vandaag de dag?

2.

In zijn gemakkelijke boek *Orthodoxy* - een aanrader - besteedt G.K. Chesterton aandacht aan de verwijten die men het christendom in zijn tijd maakte. Hij constateert dat veel schrijvers aanstoot nemen aan Christus en het Christendom, maar wat hem daarbij opvalt is dat ze dat doen om redenen die met elkaar in tegenspraak zijn. Chesterton stelt dat het Christendom wel een heel groot kwaad moet zijn als het al die ondeugden gelijktijdig in zich weet te verenigen. Maar dan schiet hem een andere verklaring te binnen (*Orthodoxy*, p. 136-137):

Suppose we heard an unknown man spoken of by many men. Suppose we were puzzled to hear that some men said he was too tall and some too short; some objected to his fatness, some lamented his leanness; some thought him too dark, and some too fair. One explanation (as has been already admitted) would be that he might be an odd shape. But there is another explanation. He might be the right shape. Outrageously tall men might feel him to be short. Very short men might feel him to be tall [...] Perhaps (in short) this extraordinary thing is really the ordinary thing; at least the normal thing, the center. Perhaps, after all it is Christianity that is sane and all its critics that are mad - in various ways.

Als vader mij te dik en mijn buurvrouw mij te dun vindt, kan dit betekenen dat ik een gekke vorm heb. Maar het kan ook betekenen dat mijn vader zelf wat aan de magere kant is. Omdat hij zichzelf als norm neemt, vindt hij mij dik. Mijn buurvrouw komt langs dezelfde weg tot de conclusie dat ik te dun ben. Zo beschouwd kaatst elk oordeel over Christus in spiegelbeeld terug. Vind je het Christendom te naïef optimistisch? Dan ben je zelf misschien te cynisch. Vind je het daarentegen te pessimistisch en wereld verzakend? Dan ben je zelf misschien te hedonistisch. Als Christus, zoals Chesterton zegt, 'the right shape' is, dan kunnen we aan hem zien wat er aan onze vorm mankeert.

3.

Een van de verschillen tussen Jezus en mij is dat Jezus niet zondigt en ik wel. Dit zorgt ervoor dat zo'n beetje al zijn uitspraken aanstootgevend zijn voor mij, vooral de uitspraken die de lat erg hoog leggen (zoals bijvoorbeeld in de Bergrede) en uitspraken die een oordeel aankondigen. Je neemt aanstoot aan een oordeel als het over jou geveld wordt, ook als het terecht is. Een kind dat kattenkwaad heeft uitgehaald, ontlok je een eerlijk antwoord door iets te zeggen als: 'Mama wordt niet boos. Vertel maar wat er gebeurd is.' Als de woede van mama wel dreigt, zal het kind zijn toevlucht nemen tot een van de twee meest beproefde manieren van omgaan met schuld. De eerste is ontkenning. Dit doet Kaïn na de moord op zijn broer Abel. 'Waar is Abel, jouw broeder?' vraagt God. En Kaïn zegt: 'Ik weet het niet, ben ik mijns broeders hoeder, ik?' (Genesis 4:9). De andere manier is nog ouder: het afschuiven van schuld. Dit doen Adam en Eva. 'De vrouw die jij mij gaf naast mij...' zegt Adam. 'De slang...' zegt Eva (Genesis 3:12-13).

We zijn niet in staat om in Gods spiegel te kijken. Het beeld dat hij van ons schetst in het Oude en Nieuwe Testament is aanstootgevend, want confronterend. Er zijn maar twee mogelijke antwoorden op die schets. Of we rechtvaardigen onszelf en verklaren daarmee God voor gek ('hij is waanzinnig!), of we zeggen dat God 'rechtvaardig blijkt in zijn oordeel en zuiver in zijn gericht' en verklaren daarmee onszelf als het ware voor gek. Dit laatste doet David, de moordenaar van Uria. Hoe komt het dat hij daartoe in staat is? Hoe komt het dat hij geen aanstoot neemt aan het oordeel dat de profeet Natan over hem velt? Het antwoord vinden we, denk ik, in het eerste vers van zijn boetepsalm: *Wees mij genadig, o God, naar uw goedertierenheid, / delg mijn overtredingen uit naar uw grote barmhartigheid* (Psalm 51:1). Je kunt pas in Gods spiegel kijken als je gelooft dat God genadig, goedertieren en barmhartig is. Kortom: als je gelooft in vergeving.

4.

In een ander hoofdstuk uit Ezechiël neemt het volk Israël aanstoot aan Gods wijze van rechtspreken. Ze vinden hem niet eerlijk. Ik citeer (Ezechiël 18:25-29):

Maar gij zegt: 'De weg des Heren is niet recht.'
Hoort toch, huis Israëls, is mijn weg niet recht?
Zijn niet veeleer uw wegen niet recht?
Wanneer een rechtvaardige zich afkeert van zijn rechtvaardige wandel
en onrecht doet en daarom sterft,
dan sterft hij om het onrecht dat hij gedaan heeft.
Maar als een goddeloze zich bekeert van zijn goddeloze daden
en naar recht en gerechtigheid handelt,
dan zal hij het leven behouden.
Immers, hij is tot inzicht gekomen en heeft zich bekeerd
van alle overtredingen die hij begaan heeft.
Hij zal voorzeker leven; hij zal niet sterven.
Maar het huis Israëls zegt: 'De weg des Heren is niet recht.'
Zijn mijn wegen niet recht, huis Israëls?
Zijn niet veeleer uw wegen niet recht?'

Het is dezelfde gedachte als die van Chesterton. De mens is de maat van alle dingen, zeker, maar welke Mens? De rijke die Jezus te armoedig vindt? De hedonist die Jezus te kuis vindt? De kameleon die Jezus te rechtlijnig vindt? Of Jezus zelf die, tenzij hij inderdaad een leugenaar of waanzinnige was, zal rechtspreken over de rijke, de hedonist en de kameleon.

‘En zalig wie aan mij geen aanstoot neemt,’ zegt Jezus. Als ik bedenk wat hij gezegd heeft en de betekenis daarvan tot me laat doordringen, kan ik eigenlijk niet anders dan aanstoot aan hem nemen. Tenzij ik, net als David, geloof dat God genadig, goedertieren en barmhartig is.

Het lukt me niet altijd om dat te geloven en daarom neem ik soms wel degelijk aanstoot aan uitspraken van Jezus. Bovendien ben ik een vreemde eend in de bijt als ik me in deze postmoderne tijd nog veel aantrek van wat hij volgens de evangelisten gezegd heeft. Is Jezus niet meer een soort symbool en verwijzen woorden niet vooral naar elkaar? In mijn debuutbundel schreef ik daar een gedicht over waarmee ik afsluit:

Gebed

Om te staan op het veld en niet steeds ernaast
heb ik een cliché van U gemaakt, een leeg
omhulsel van taal door necrofielen herhaald.

Achter het woord staat alleen een ander woord
en dat ad infinitum. Ik heb U getypeerd, genummerd
en gearchiveerd. De kast een stoffig woordengraf.

Dit is mijn extra tijd en ik jongleer met glazen seconden:
nieuwe talen, nieuwe rituelen en gebaren. Ontbonden
leef ik, opgeheven en ontbonden zonder U.

Vrijheid is een plakkerige afgod en een deken
die niet werkelijk bedekt. Ik mis U en dat is het.
Te worden aangeraakt. Te worden opgewekt.